

# Θέατρο

ΙΨΕΝ: «Βρυκόλακες». Τρίπραχτη τραγωδία. Σκηνή 'Εθνικού Θεάτρου.

Ένα από τα πιο διασκεδαστικά φαινόμενα της εποχής μας είναι και τα καμώματα των αστών τις στιγμές που είναι υποχρεωμένοι ν' αντικρύσουν μία οποιαδήποτε μορφή της πραγματικότητας για νά πάν ρουν μία θέση απέναντι της.

Μήπως έχει μείνει τόπος για νά σταθούν οι άνθρωποι: "Η μήπως νομίζετε πως είναι εύκολο ν' αντικρύσουν τη ζωή όπως σήμερα την παρουσιάζει φωτισμένη ή μαρξιστική κοσμοθεωρία;

Μιά απ' αυτές τις περιπτώσεις είναι κι η περίπτωση του 'Εθνικού θεάτρου. Είναι γεγονός πως σήμερα έχει απαιτήσεις ο κόσμος. Το κοινό που συντηρεί έναν οργανισμό—το 'Εθνικό θέατρο—δέ μπορεί πιά νά περιορίζεται στο λιβάδι των αρχαίων με τη σειρά, αρχίζοντας απ' τον Αίσχύλο και τελειώνοντας στο Σοφοκλή.

"Έγινε «άναιδές»—άναιδέστατο, αν θέλετε—πονηρεύτηκε, δέν ικανοποιείται με σύγχρονες ντόπιες ανακαλύψεις και πλαστογραφίες και ζητάει νά γνωρίσει τί γίνεται και πάρα έξω.

"Από δω αρχίζουν τ'άβασσα. 'Ο κ. Κύρου «χάρκε» ο καυμένος, γιατί τό 'Εθνικό θέατρο ανέβασε πέρσει ένα έργο του Ίψεν. 'Αλλά και δεύτερο έργο: Και μάλιστα με τάση, νά «έπηρεάσει κοινωνικά, πνευματικά και ήθικά» τό πάντοτε πιστόν (sic) άκροατήριον της 'Εθνικής Σκηνής:»

Κάτι τέτοιο θά 'ταν έξαιρετικά επικίνδυνο. "Έτσι είναι καιρός πιά νά παίζει ο άστος τόν πιο αγαπημένο του ρόλο—γιατί κι ο άστος είναι, βλέπετε, ήθοποιός.

"Έπειδή, λοιπόν, είναι αναγκασμένος ν' ανέβασει και δεύτερο Ίψενικό έργο πού τό θεωρεί επικίνδυνο, κάνει κάθε προσπάθεια νά τό διαστρεβλώσει με τέτοιο τρόπο, ώστε, με τήν τελευταία παράσταση του έργου, νά 'χει τελειώσει κι ή «ύπόθεση Ίψεν».

Τό κοινό πιά θά μπορεί, έπειτα από μία μικρή άναπαυση, νά δεχτεί απόψεις τις φαιστικές προτάσεις.

Νά σέ τί βρωμοβουλειά προσκαλέστηκε, πριν λίγες μέρες τό κοινό της πρωτεύουσας.

"Ο Ίψεν σ' αλήθεια, δούλεψε σάν ένας μεγάλος τεχνίτης κι έμπνευσμένος ποιητής. Έταν τέσιος. Μά στο ταλέντο του δέν έδωσε τήν απαιτούμενη γνώση για βοήθ. Η συγκίνηση του κι ή λεπτότατη ευαισθησία του δέν όλοκληρώθηκαν με τή συμπλήρωση της συστηματικής, της άληθινής γνώσης. 'Ο έπιστημονικός σοσιαλισμός δέν έγινε ο παραστάτης του.

"Έτσι ο Ίψεν, περνώντας θριαμβευτικά τό στάδιο της περιγραφής των φαινομένων πού τόν συγκινούσαν, στάθηκε άναποφάσιτος. Τό φως κι ο πλούτος της ζωής πού ένοιούσαν μπροστά του τόν μέθυσαν.

Δέ μπόρεσε νά κάνει τ'ά μεγάλα, τ'ά άποφασιστικά βήματα. Του ξεφυγε ή πραγματική αίτια των φαινομένων. Και τού 'λειψε ή δύναμη νά δώσει τή σωτήρια, τή μοναδική λύση.

"Όσο μπόρεσε ν' αντίληφθει όχι λίγες απ' τις έσωτερικές παθολογικές άδυναμίες των ανθρώπων. Τά δράματα του είναι γεμάτα από χιλιάδες δραματικά έπεισόδια της καθημερινής και της γενικότερης ζωής.

Μά οι παθολογικές αυτές άδυναμίες πού για μάς βγαίνουν απ' τις κοινωνικές αντίθεσεις και πού θά λείψουν μόνο σά συνέπεια της κατάργησης των τάξεων, στο μεγάλοΝορβηγό συγγραφέα του περασμένου αιώνα γίναν μοναχά ή άφορμή για νά διατυπώσει μερικές έρωτήσεις.

"Ο ίδιος τό 'πε: «'Εγώ για τήν έρώτηση ένδιαφέρομαι. Μήν περιμένετε ν' άπαντήσω».

Συνέπεια της βασικής αυτής έλειψης ήταν κι ο δικασμός της σκέψης του.

"Ο Ίψεν στάθηκε ο Ικανός πού δέ μπόρεσε νά δεί πλήρεια, όλοκληρωμένα. Η πρώτη ύλιστική τνοή της εποχής του τόν συγκλονίζει και τ'ά καταφέρνει νά δεχτεί, σέ βάρος του ρωμαντισμού του, μία σχετική έπιροή του ύλισμού.

"Έδω πρέπει ν' αναζητηθεί κι ή αίτια πού τόν άνάγκασε νά έπιτεθεί έναντια σέ μερικές καθιερωμένες έννοιες (εύτυχία, έρος προορισμός της οικογένειας κλπ.), χωρίς όμως και νά 'χει τ'ά απαιτούμενα για τή δημιουργία καινούργιων.

Πρέπει ιδιαίτερα νά σημειωθεί πως τή βασική αυτή έλειψη τήν περιμένει ο έκμεταλευτής. "Έχει τήν ικανότητα ο άστος ν' άρπάζει τήν εύκαιρία της άδυναμίας του δημιουργού για νά...δικαιολογήσει τ'ά ύπάρχοντα.

Με τό ύλικό των άνήσυχων κι άσυμπληρωτων έρωτήσεων του Ίψεν και με μία έντεχνη προσπάθεια δια-

στρέβλωσης τους, κατασκευάζει σήμερα ο Πολίτης τ'ά έπιχειρήματα για τή δήθεν αωνιότητα της τάξης πού σωριάζεται σ' έρείπιο.

"Απ'αυτή τήν άποψη ο Ίψεν είναι ένας ιδεαλιστής κι όχι της σειράς. 'Αντιπροσώπευσε στήν εποχή του—έποχή άκμής της άστικής τάξης—τ'ήν πιο προοδευμένη ομάδα των αστών πού κατοικούσαν μία από τις πιο έξελιγμένες χώρες.

\*\*\*

Οι «Βρυκόλακες» είναι ή ιστορία μιας άστικής οικογένειας μ' άλλες τις άντινομίες της και με τό δικό της τό ήθικό φόντο. Είναι ή ιστορία μιας καλύτερημένης, μιας άριστοκρατικής οικογένειας πού αντιπροσωπεύει τήν κρατούσα τάξη της Νορβηγίας στα τέλη του 19ου αιώνα.

Τήν άστική οικογένεια του πεθαμένου λογαυού "Αλβηγ τήν αντιπροσωπεύει, περισσότερο από κάθε άλλον, ή γυναίκα του. Η Κα "Αλβηγ.

Θρεμένη μέσα στις προλήψεις, γίνεται πραγματικό όργανο τους. Συνθηκολογεί με τις άντινομίες, υποτάσσεται και τ'ά καταφέρνει—αυτό πασχίζουν νά εξασφαλίσουν οι άστοί—νά μή διαταραχτεί ή γαλήνη του σπιτιού.

Τώρα: "Αν αυτή ή γαλήνη κρύβει τρικυμίες, δέν ένδιαφέρει. Τάχατες. "Αν ή ήρεμη της φωνή είναι μία ύπερτατη προσπάθεια για νά μή ξεφύγουν απ' τ'ά τέλη της τ'ά αναριθμητα «φρίκη» πού φτάνουν μέχρι εκεί, δέν πειράζει, δήθεν!

"Έτσι, ένω έχει μερικές ψυχολογικές αντίδράσεις, κυριαρχείται άριστικά απ' τις κοινωνικές συνθήκες και συνεχίζει τήν άστική παράδοση με τό Ιδανικό της.

Δίπλα στήν Κυρία αυτή, διαρκώς κόβει βόλτες ένας περίφημος τύπος ταρτούφου, τεχνίτη άποκριτή. "Έχει

όλα τ'ά έφόδια για νά ξεγελάει και δέν παύει ούτε στιγμή τόν έλεγχο όλου του κόσμου.

Έίναι ο παπας, ο πάστορ Μάντερς. Τιποτα δέν πιστεύει. Και όλα τ'ά έχτελει. Ένας ικανότατος ήπηρετής του πιο συχαμερού όμως τύπου.

"Ο αντιπρόσωπος αυτός της θρησκείας, ένας απ' τους στυλοβάτες του σημερινού έκμεταλευτικού καθεστώτος, κάνει και μία άλλη βρωμοβουλειά. "Όσοι φορές πλησιάζει στις πραγματικά «αίώνιες κι άγνές» άνθρώπινες ιδιότητες (περίπτωση έρώτα) τις βρωμίζει. Τις άγνοεί, ρίχνοντας τους έτσι κατάμουτρα τή μεγαλύτερη δυνατή βρυσία.

Στό τέλος, τή στιγμή πού 'ναί άπαραίτητος για νά «έχτελέσει τό καθήκον του», τό σκάει. Τό βάζει στα πόδια για νά γίνει ο πατριώνας μιας άνομης έπιχειρησης.

"Η συνέπεια όλων αυτών των αντίθεσεων είναι ο γιός. "Ο "Οσβαλντ "Αλβηγ. Κληρονομικά, φέρνει μέσα του τήν άστική οικογένεια πού εκπροσωπεί ο πατέρας του, ή μητέρα του κι ο παπας.

Έίναι ένας καταδικασμένος άνθρωπος, ένας τραγικός νέος. Κι όταν τό παιδί μιας καλύτερημένης οικογένειας έχει αυτά τ'ά χάλια, τί συμπέρασμα μπορεί κανείς νά βγάλει;

Τόν "Οσβαλντ ο Ίψεν, κοντά σ' άλλα, τόν χρησιμοποιεί για νά δώσει σάρκα και όστά στήν έπίθεσή του έναντια στήν οικογένεια της κυριαρχίας τάξης της εποχής του.

Τό θέμα αυτό, είναι έξαιρετικά ένδιαφέρον. 'Ο νέος πού φέρνει μέσα του τό στοιχείο της καταστροφής, ο έκφυλισμένος "Οσβαλντ, με τήν εύκαιρία της έπίδρασης ενός διαφορετικού πολιτισμού, του Δυτικού, άστικού κι αυτού, πολιτισμού, έχει έρθει στο σημείο νά στοχαστεί. Φαίνεται πως προσπαθεί νά αντίδράσει στις αντίθεσεις αυτής της οικογένειας.

Λέμε πως προσπαθεί ν' αντίδράσει γιατί δέν είναι άποτελεσματική ούτε—τό κυριώτερο—συνειδητή ή αντίδραση ενός καταδικασμένου άρωστου πού τό μόνο πού καταφέρνει νά γνωρίσει είναι ή έπιθυμία της έργασίας και της ελεύτερης ζωής.

"Όλα αυτά του δημιουργούν μία φοβερή έσωτερική τραγωδία. Κι είναι αλήθεια πως στο σημείο αυτό ο Ίψεν φτάνει, σέ ικανότητα περιγραφής, τους αρχαίους τραγικούς.

Μά απ' τόν "Οσβαλντ λείπει ή πραγματική διάεξοδος. Ούτε τή βλέπει, ούτε τή πιστεύει. Δέν άπομένει παρά τό κρασί, ή μορφίνη.

Με την πρόοδο της άρρωστειας του, το τέλος είναι ή πιο φυσική επισφράγιση του έκφυλισμού του. Το σπίτι σωριάζεται.

Ενώ τελειώνει ή τραγωδία κάνει την εμφάνισή του ένας περιεργός τύπος. Ο λαός. Μίγμα των πιο αντίθετων ιδιοτήτων, συκοφαντεί, προσκυνάει, ξεγελάει, εκμεταλλεύεται, έρπει. Είναι ή εικόνα του εξασθλιωμένου λαού που δεν έχει άποχτήσει ταξική συνείδηση, ατομικότητα και ικανότητα για άντεπιθεση.

Νομίζουμε περιττή τή σημείωση πως ό σημερινός λαός είναι κάτι τι τό αντίθετα διαφορετικό.

Αυτό είναι τό έργο.

Στήν αντίληψη του συγγραφέα πέσαν όλες οι άντινομίες τής άστικής οίκογένειας "Αλβιγκ και του γενήθηκε ή έπιθυμία νά τις ξεπαστρέψει. Με τή διαφορά πως στήν άποστολή του αυτή απέτυχε.

Οι άστοί κριτικοί δεν κουράζονται νά φωνάζουν πως ό "Ιψεν περιορίστηκε στις διατυπώσεις έρωτήσεων. "Όχι, δεν περιορίστηκε. Δέ μόρρεσε νά άπαντήσει. "Αν, όπως, τονίσαμε και παραπάνω, είταν όπλισμένος με τά άπαραίτητα έφόδια του έπιστημονικού σοσιαλισμού και τής διαλεκτικής αντίληψης των ανθρώπινων φαινόμενων, θά μπορούσε. Αυτή είναι όλη - όλη ή δημιουργική ικανότητα του "Ιψεν.

Ο καλλιτέχνης είναι κουτσός. Του λείψαν τά πόδια για νά τεθεί έπί κεφαλής των έπιθυμιών και των πρωτοποριακών διαθέσεων τής έποχής του.

Ένα παρόμοιο έργο είναι δικόπο μαχαίρι. Νά μη ξεχνάμε πως : «τά έργα του "Ιψεν έκδηλώνουν τήν βαρειαν του μαρσαμού μελαγχολίαν του άστισμού» (...υπεύθυνος γι' αυτό Α. Κύρου).

"Αρα... είναι επικίνδυνα.

Κι άν δεν μπορεί ό κ. Κύρου νά έκδώσει ένταλμα συλήψεως έναντιον του άνάτροπέως αυτού μπορεί, όμως, νά κάνει κάτι καλύτερο. Νά τον διαστρεβλώσει έτσι ώστε από επικίνδυνος νά καταντήσει ώφέλιμος. Γι' αυτό ό σκηνοθέτης έβαλε τά δυνατά του νά καταστρέψει τό έργο.

Η έρμηνεία του στάθηκε πρότυπο ιδεαλιστικής άστικής έρμηνείας. Δεν άφέθηκε νά φανεί καμιά γενική ιδέα, άπ' τις τόσες που κυκλοφορούσαν σκεπασμένες. Η έρμηνευτική προσπάθεια, αντίθετα, ρίχτηκε ξεχωριστά σε κάθε πρόσωπο. Η διάθεση του συγγραφέα άποσυντέθηκε.

Ό τι πέφτει στή θεαματική έντόπωση του κοινού (σκηνογραφία - γενικότερη αισθητική έντόπωση) σκεπάστηκε με σκοτάδι. Ένα γκρι χρώμα κυριαρχούσε στή σκηνή και μιά καταστρεφτική φτώχεια συμπλήρωνε τήν έντόπωση του μοιραίου και τής ύποταξης στή Μοίρα. Κι επειδή ή φτώχεια αυτή είταν όλοφάνερη, από συνήθεια, βγήκε κι ένα πρόγραμμα για νά «έξηγήσει» στό νοήμον κοινόν τήν ιδεαλιστική - διαστρεβλωτική προσπάθεια του σκηνοθέτη.

Η διδασκαλία του έργου είταν ανάλογη. Η ανάγκη νά ριχτεί ή έρμηνεία ξεχωριστά σε κάθε πρόσωπο έκανε τήν κ. "Αλβιγκ ήρωίδα. Η κ. Παζινού έκανε τήν άπόπειρα νά αντιπροσωπεύσει τήν «ύγια» άστική τάξη.

Κι επειδή ύπήρχε και ή περίπτωση κινδύνου που θά μπορούσε νά προκαλέσει ή άναζήτηση των αίτιων, βρέθηκε λύση. Η ίδια κυρία, βοηθούμενη άπ' τό σκηνοθετικό πέπλο του μυστικισμού, έκανε μερικές βόλτες και ψιθύρισε τό «βρυκόλακες βρυκόλακες». Είταν κρίμα κι άδικία για τόν κ. Πολίτη, που δέ μόρρεσε νά τοποθετήσει, κείνη πρό πάντων τή στιγμή, ένα άγαλματάκι τής Μοίρας, σε καμιά γωνιά. Θάφτανε κι ένα τόσο-δύ, και για τή γαλαρία που δεν είναι σε θέση νά πολυκαταλαβαίνει.

Με τήν εύκαιρία τής εμφάνισής του κ. Μινωτή δοκιμάσαμε ένα συναίσθημα. Τή λύπη για τόν άθλητικότατο αυτόν ήθοποιό που είναι άκατάλληλος για έρμηνεία ίψενικού τραγικού πρόσωπου. Και άπορήσαμε για τήν άπουσία μερικών συναδέλφων του που θάκαναν μικρότερη τήν άγανάχτησή μας.

Με τόν κατήφορο που 'χει πάρει τό Έθνικό Θέατρο, φοβόμαστε πως ή σκηνοθεσία Πολίτη με τό σιγοντάρισμα Κύρου θά άφηνιάσει περνώντας από ασέλγεια σε ασέλγεια.

Κι επειδή όλη αυτή ή ιστορία δημιουργεί ένα κίνδυνο κοινωνικό, νομίζουμε πως είναι καιρός πιά νά άντιπαραταχτεί μιά αντίδραση στις διαστρεβλωτικές προσπάθειες των φασιστών του «Έθνικού Θεάτρου». Έμεις δέ βλέπουμε άποτελεσματικότερη άπ' τή δημιουργία του προλεταριακού μας θεάτρου.

**Η Όμάρια του θεάτρου**